

Fire praktiske ideer til inklusion

Der kan være udfordringer i børnehaveklassen, når elever med særlige behov har en adfærd, vi ikke forstår. Så hvad er det, vi kan blive klogere på, og hvad kan vi udvide vores læringsrum med?

Af Solveig Andersen,
solveig@andersennet.dk og
Lill Bredo Schrøder,
lill@saerligebehov.dk

Elever med særlige behov

Elever med særlige behov er en blanded skare, der kan have forskellige karaktertræk. Det kan være lige fra den meget impulsive og urolige elev, den forsigtige elev til den mere eksplosive elev, der nemt bliver vred. Nogle elever kan være diagnosticerede inden børnehaveklassen, og andre bliver måske netop visiteret til PPR i løbet af børnehaveklassen grundet bekymring for elevens udvikling socialt, fagligt eller begge dele.

Der er mange dilemmaer i praksis, og derfor er det vigtigt at fokusere på, hvad vi som praktikere KAN kontrollere og tage udgangspunkt i, når vi planlægger undervisning, aktiviteter og pauser.

Et udgangspunkt for at forstå elever med særlige behov kan ske gennem en stressforståelse. Disse elever er ofte sårbare på de eksekutive funktioner, og de stresses derfor nemmere. Dette øger deres sårbarheder

og kan betyde en u hensigtsmæssig adfærd fra eleven samt hindre dem i at udfolde deres ressourcer.

Eksekutive funktioner (EF) handler om at få en idé, planlægge, udføre og evaluere. Det er en proces i hjernen, som kommer i spil ved **ikke** rutineprægede handlinger. EF hjælper blandt andet med, at vi kan skabe os et overblik, kunne regulere vores følelser og tilpasse vores adfærd passende den givne kontekst.

Der er nogle simple ting, som vi kan være opmærksomme på i klasserummet. Ved at skabe genkendelighed og overblik i klassen, øges elevernes overskud til det sociale og faglige.

De sårbarheder, der er udvalgt her, og som kunne ligge bag elevens u hensigtsmæssige adfærd, kunne være:

- Manglende overblik
- Manglende tidsfølelse
- Manglende koncentration og opmærksomhed.

Elever med særlige behov har forskellige udfordringer, der gør, at det kan være svært at honorere de krav, som vi normalt har til en børnegruppe. Det pædagogiske redskab "De 9 H'er" kan være en hjælp til at skabe overblik over undervisning, aktiviteter og anderledes dage.

Et vigtigt redskab – De 9 H'er

De 9 H'er handler om følgende:

1. Hvad skal vi lave – indhold

2. Hvorfor skal vi lave det – skabe mening
3. Hvornår skal vi lave det – tidspunkt
4. Hvor skal vi lave det – placering
5. Hvem laver vi det med – voksne, børn
6. Hvordan laver vi det – metode
7. Hvor længe skal vi lave det – tidsperspektiv

Fakta

Lill er uddannet lærer og har arbejdet på specialskole med elever indenfor det autistiske spektrum. Derudover har hun en PD i specialpædagogik. De seneste fire år har Lill arbejdet som pædagogisk konsulent og vejledt teams i at forstå elever med særlige behov på skolerne i Aabenraa Kommune. Som bibeskæftigelse har hun sit eget firma www.saerligebehov.dk, hvor hun bl.a. blogger om viden, tips og ideer med udgangspunkt i elever med særlige behov i folkeskolen.

Solveig er uddannet pædagog og været ansat som børnehaveklasseleder i 11 år i Aabenraa Kommune. Hun er blevet vejledt af Lill og har afprøvet forskellige praktiske ting både på klasseniiveau såvel specifikt på enkelte elever med særlige behov.

8. Hvor meget skal vi lave – mængden
9. Hvad skal vi lave bagefter – indhold.

De 9 H'er er spørgsmål, man nemt kan stille sig selv som børnehaveklasseleder. Det kunne være en "Gå-prøve", der skal konkretiseres, visualiseres og formidles til klassen. (Du kan på [YouTube saerligebehov.dk](http://YouTube.saerligebehov.dk) se et eksempel på hvordan). **De 9 H'er** er et redskab, som kan bruges på mange måder. Blot ved at have en dagsplan, timeplan og aktivitetsplan sikrer du svar på en del H'er i løbet af skoledagen.

Fire praktiske ideer til din børnehaveklasse

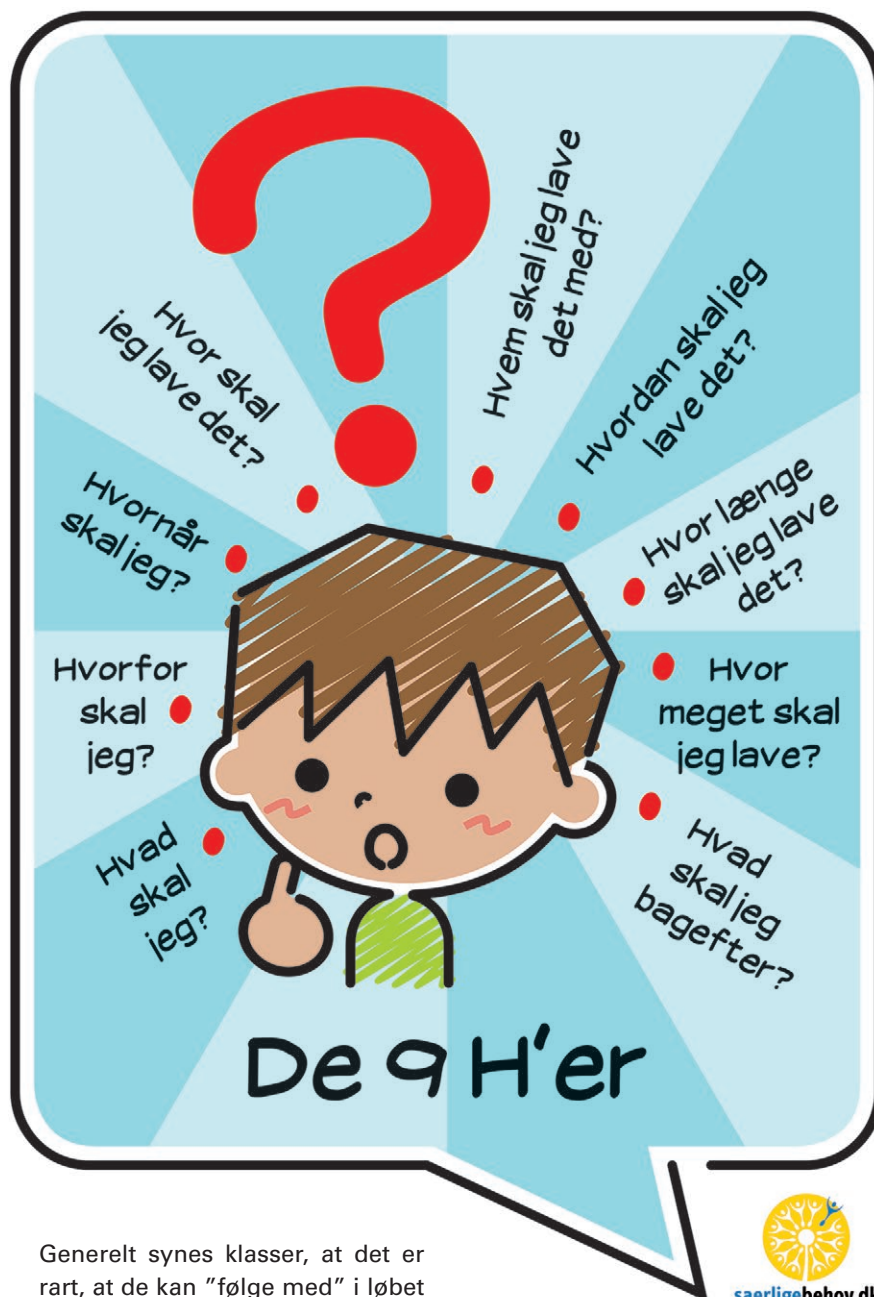
1. Dagstruktur

Rigtig mange børnehaveklasser har en dagstruktur hængende i klassen. Den fortæller eleverne visuelt, hvad der skal ske i løbet af dagen. Det man skal være opmærksom på i denne forbindelse er:

- Om billederne store nok til, at de kan ses fra alle elevpladser?
- Om billederne bliver pilleret ned, eller om der sættes en synlig pil, der flyttes efterhånden, som dagen skrider frem?
- Om madpakketiderne og frikvarterer også er visualiseret på dagskemaet/skoleskemaet?

Hvorfor er det en god idé?

- Mange elever bliver usikre på, hvad dagen bringer og har svært ved at holde i hovedet, hvad de skal. Det kan give dem mere ro og overblik at kunne forholde sig til en visuel dagstruktur.
- En dagstruktur på et SmartBoard kan være sårbar for eleverne, da dagsskemaet er "væk", når der er noget andet på SmartBoardet. Derfor er en dagsplan med billeder, der hænger i klasserummet, at foretrække.
- At tage billedet ned eller flytte en pil, når der er skift i dagsplanen, visualiserer for eleverne, hvor de er nået til på dagen og hvor meget, der er tilbage af skoledagen. Flere elever med særlige behov har en dårlig tidsfornemmelse.

Generelt synes klasser, at det er rart, at de kan "følge med" i løbet af dagen.

- I forhold til redskabet **De 9 H'er** understøtter dagstrukturen det første H (**hvad skal jeg**) ift. dagens overordnede elementer og syvendte H (**hvor længe skal jeg** fortsat være i skole)

Fokus!

Brug dagsplanen aktivt, når du starter en lektion eller slutter den. Feks. "I sidste time havde vi legetime, nu er vi nået til matematik", mens der peges, og pilen flyttes. Understøt opmærksomheden på denne måde. Således trænes der også tidsbegreber (før, nu, efter osv.), og eleverne støttes i overblik og sammenhæng af elementerne for skoledagen.

2. Timens program

Vær konsekvent med at skrive en plan op for timen. Dette støtter koncentration og opmærksomhed. Det kan som udgangspunkt være fint med 3 - 4 punkter, som timen indeholder. Brug de samme begreber og visuelle ikoner for, hvad der skal ske, så klassen bliver tryk i en fast struktur og aktivitet, inden nye tilføjes. Det er vigtigt, at teksten/ikonet kan ses hele tiden, og derfor er Smartboardet (som tidligere nævnt) ikke at foretrække. En kridttavle eller Whiteboard til timeplanen er ideelt. Streg ud eller visk ud som du når frem i timens program. På denne

måde kan klassen se, hvor meget der er tilbage af timens program.

Hvorfor er det en god idé?

- Struktur og forudsigelighed ift. undervisningen er en vigtig del af klasseledelsen, som guider eleverne i, hvad der skal ske. Det giver overblik, og det bliver nemmere at holde sin opmærksomhed og koncentration for eleven, når man ved, at den aktivitet, man er i gang, med ikke varer evigt.
- Det giver overblik og tryghed med gentagelser af faste aktiviteter. Det frisætter kapacitet til hukommelse og læring, så elevens energi ikke bruges til at finde rundt i "at holde det hele i hovedet".
- Mange børn med særlige behov har svært ved at huske flere mundtlige beskeder efter hinanden, og nogen kan også være påvirket af en lavere arbejdshukommelse. Derfor kan faste begreber

og et visuelt ikon på tavlen støtte eleven i at holde fokus.

Fokus!

- Det kan være en rigtig god idé at have en fast "start" aktivitet og en fast "slut" aktivitet, der passer til det pågældende fag/lektion. Det kan være en rigtig god idé, at opstartsaktiviteter på klassen er noget, der kan være et "springbræt" fra f.eks. et frikvarter. Hvis opstartsaktiviteten er genkendelig, og kravet nemt kan honoreres for alle elever, bliver det nemmere at få timen sat i gang. Skift er ofte svære for flere elever med særlige behov, så opstartsaktiviteten er værd at give et eftersyn.

3. Legetime (vælge-tavle)

I flere børnehaveklasser er der legetimer, hvor eleverne selv skal finde ud af, **hvad** de vil lege med, **hvem** de vil lege med, og **hvor** de skal lege. For

flere elever med særlige behov kan det være en udfordrende proces at finde ud af det, inden de får igangsat selve den aktivitet, de har valgt. Her er **De 9 H'er** brugt til at vælge relevante H'er ud, som eleverne skal have svar på, for at gøre aktiviteten mere overskuelig. Derfor kan dette understøttes af:

- Billeder af HVAD det er muligt at vælge i mellem ift. legetøj.
- Evt. visualisere HVOR man kan lege.
- Beslutte HVOR MANGE der kan lege med det pågældende legetøj.
- Lav (fx som på billedet) en visuel planche med billeder af dét, der kan leges med og brikker med billeder eller navne på eleverne. Således kan man sætte sit navn på, vælge og se hvem der ellers er på den pågældende aktivitet, og hvor der er optaget.

Hvorfor?

Det skaber ofte forvirring for en elev med særlige behov at skulle vælge mellem de ting, der er af legesager i klasserummet. Eleven skal kunne huske, hvad der er at vælge i mellem, finde ud af hvad man helst vil, kunne spørge andre om de vil være med osv. Det kræver rigtig meget af de eksekutive funktioner. Det kan skabe frustrationer, hvis en elev havde ønsket/forventet noget, som ikke bliver en realitet. På denne mere strukturerede måde, kan man differentiere ned til eleven, som har behov for mere støtte og forudsigelighed. Det kan være en elev, der har behov for at vide, at de har en plads ved noget bestemt legetøj eller opnår størst succes med at lege med én anden frem for fire andre.

Fokus!

Lav en visuel vælgetavle med udvalgte muligheder, billeder af alle elever og evt. maks antal på de forskellige muligheder. Vælgetavlen er også et godt redskab til at få gode snakke med eleven. Det bliver nemmere at få et overblik som børnehaveklasseleder over legerelationer og støtte elever socialt. Dette kan både handle om at vælge, hvordan spørger man andre om de vil lege samt

udfordre elever passende med nye aktiviteter og legerelationer i trygge overskuelige rammer.

4. Stå og gå på række

En udfordrende opgave i skolehverdagen kan være, når klassen skal stille op på række og gå til idræt, på biblioteket eller til en fællessamling. Der kan nemt blive kaos og uoverskueligt for flere elever. Dette redskab med fødderne på gulvet blev udviklet og med et fantastisk resultat. Elevernes fødder blev tegnet af eleverne selv. De voksne vurderede, hvor de forskellige elever ville stå bedst, og fik især placeret elever med særlige behov hensigtsmæssigt, så de kunne lykkes bedst muligt. Det gode ved dette redskab er, at eleven står det samme sted i rækken hver dag.

Hvorfor?

Det skaber overskuelighed, og eleven har den samme plads i rækken. På denne måde er der en fast genkendelig rutine, når eleverne skal ud af klassen.

Fokus

Vær opmærksom på hvilke elever, der har bedst af at gå først eller sidst, eller som har brug for at gå med den voksne i hånden som ekstra støtte.

Oplevelsen med de praktiske redskaber

I en hverdag som børnehaveklasseleder oplevede jeg, at det var af stor betydning at få viden om elever med særlige behov og få redskaber på klasseniveau, der kan sænke stressen og give dem et større overblik. Det gav mulighed for at udvikle redskaber og ideer, der støtter op om klassetrivsel og skaber det rum for differentiering, som nogle elever med særlige behov kan have rigtig meget behov for.

De praktiske redskaber, som er nævnt i denne artikel, er blot nogle af de redskaber, som både vi voksne og klassen blev rigtig glade for. Det gav tryghed i en skolehverdag. Ved at vi blev mere opmærksomme på at bruge de 9 H'er som et redskab til at tænke nogle ting igennem didaktisk, fik vi langt mere ro børnehaveklas-

Viden og ideer til din undervisning

Ønsker du mere viden og ideer til din undervisning så kig forbi Lills blog på www.saerligebehov.dk Du kan også følge os på Facebook, YouTube og Pinterest. Planchen med **De 9 H'er** kan du selv få til din børnehaveklasse ved at tilmelde dig Lills Nyhedsbrev på hendes hjemmeside. Hun har også udviklet små produkter med KlasseAgenten til brug for 0.-4. kl. Du kan f.eks. gratis på hjemmesiden downloade plancher med KlasseAgenten "Lyt", "Stille" og "Ræk hånden op". Print dem ud, laminér dem og brug dem i din børnehaveklasse. Så er du allerede i gang!

sen. Det blev tydeligt for eleverne, hvad der skulle ske, og rutiner blev indlært hurtigere. På den måde gav det mere energi til læring både fagligt og socialt.

Er du blevet nysgerrig?

Med ovenstående fire praktiske ideer samt værktøjet **De 9 H'er** kan du støtte op om at skabe nogle miljøbeskyttende faktorer på klasseniveau. Det vil altid være individuelt fra klasse til klasse, hvad behovene er. Det kan afhænge af klassestørrelse, antal elever med særlige behov og om der er en eller flere voksne på samme tid i undervisningen. Derfor bliver konteksten og dét, der er muligt i praksis, også afhængigt af de vilkår, man står i. De fire praktiske ideer giver forhåbentligt en indsigt i et klassemiljø med fokus på vigtigheden af struktur og forudsigelighed. Det er redskaber, der uanset vilkårene ville være vigtige og mulige at implementere. Tilbagemeldingerne fra børnehaveklasselederne, der har samarbejdet med Lill har været yderst

positive. Øget struktur, målrettethed i aktiviteter og en viden om elever med særlige behov viser, at det skaber gode rammer og klassemiljøer. Det skaber også en øget fleksibilitet for differentiering og elevers forskellighed til glæde for alle fagligt såvel som socialt.